

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

עקב

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת עקב

- א דאגה מנין - הרי הוא וגורלו נתונים בידי ה'.....
- ה לא תקשו עוד - באמונתו ייפטר מכל קשיותיו.....
- ז בה לעשות חיל - אז תקיים ברכת שמים בידו.....
- ח ולעבדו בכל לבבכם - זו התפילה.....
- ט מתאוה לתפילתן - אי אפשר לאדם להשיג דבר כי אם ע"י התפילה.....
- ט כי אם ליראה - בענין יראת שמים.....
- יג ליראה את ה' אלוקיך - היראה כלי לשפע ברכת שמים.....
- יג יגורתי מפני האף - לעולם לא יפול לעצבות.....
- יד חיל זרעדה יאחזון - שבת מברכין אלול.....
- טו ברכת התורה - שמחה והנאה הבאה לאדם מתוך עסק התורה.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת עקב

דאגה מנין - הרי הוא וגורלו נתונים בידי ה' **בפרשתן** (ז טו) 'והסיר ה' ממך כל חוליו, ופירשו חו"ל (ירושלמי שבת פ"ד ה"ג) את הכתוב כל חוליו - זה הרעיון, כלומר הדאגה.²

ואל יתלונן האדם, מה אעשה שלא זכיתי לברכה זו וכולי מלא דאגות כרימון, מה יהיה עם הפרנסה, ומה יעלה בגורל חינוך הצאצאים, מה יהא עם ה'תיק הרפואי ומתי נראה סוף וקץ לכל הסכסוך שפרץ בין

א. במכתב קודש משנת תרצ"ט כתב הרה"ק הקדושת ציון מבאבוב זי"ע הי"ד (הובא בספר 'חיי עולם' שיו"ל בשנת תש"ג בבודאפעסט, ובעוד ספרים), וז"ל. מכתבך קבלתי, ויותר ממה שכתבת קריתי מבין שורותיך. וראיתי כי דלפה נפשך מתוגה, והינך מלא דאגות על העתיד מהיכן ירק זה חי... אמנם בכל זאת לא אעצור נפשי כוח לעבור על דבריך בשתיקה, ואוכיחך בתוכחת מגולה באהבה מסותרת. שלא יבהלוך רעיונך כלל, רק תשים בטחונך בהשי"ת הזן ומפרנס לכל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא, הגם כי ניתן עול ברזל על האדם - להביא טרף לביתו ככתוב 'וברכתיך בכל אשר תעשה'. אבל זאת אומרת רק לענין עשייה והשתדלות, ולא להאנח ולדאוג - שהוא ללא יועיל, ואם ידאג אדם כל היום וכל הלילה לא יברא אפילו פרוסה קטנה, אדרבא הוא מבלבל את מחשבתו ומטמטם את לבו מבלי ידע אנה לפנות ומה לעשות. ואלמלי לא ניתן רשות ממעל לעסוק במסחר או במלאכה הלא היה חטא ועוון פלילי להרהר אחר מידותיו של הקב"ה ולחשוב מחשבת פיגול - על המחיה ועל הכלכלה, כי אם לישא עין לשמים ולא להושיט אצבע למים קרים (כי כמו המפגל בקדשים פירושו שמערב מחשבות זרות בעבודתו, כיוצא בו הוא המתערב בחשבונות שמים והנהגת העולם בעיני פרנסה). אך כאשר עלה ברצונו הפשוט לשום עול הפרנסה על האדם צריכין משרתיו עושי רצונו לעסוק במסחר וקנין חריצות והרי הוא ככל עבודת הקודש עליהם וצריך האדם לעשותה בזריזות ובלב שלם להשלים רצון קונו, אבל הדאגה והיגון מי התיר לך...

מעשה בבחור שהחל לסבול ל"ע מ'פחדים' ודמיונות, כידוע שסבל זה רב וקשה מנשוא, באותו הזמן היה ביתו של הרה"ק רבי יצחק מבוהוש זי"ע בבני ברק - תל תלפיות בהיותו זקן האדמורי"ם ורבים נהרו לקבל עצתו וברכתו, אף בחור זה החיש פעמיו לבית האדמו"ר מבוהוש, הרבי שמעו והקשיב לקול בכיו, ונתן לו להריח טבאק מקופסה שהייתה שמורה עמו כירושא מזקנו הרה"ק מרוזין זי"ע, ולאחר מכן אמר לו, נו, אמור את הפזמון 'אמר ה' ליעקב - אל תירא עבדי יעקב' ארבעים לילות בטרם עלותך על יצועך ותנצל (סגולה זו אינה מובאת בספרי הסגולות, ומי יבוא בסוד קדושים...) וכן הוזה, הבחור עשה כעצתו והבריא לחלוטין, עד שזכה להקים בית לתפארת בכרם בית ישראל.

עברו כמה שנים שבהם כבר נסתלק השמימה האדמו"ר מבוהוש, ולאותו אברך שכבר נולדו שני בנים שבו הפחדים ביתר שאת ועוז, ולא ידע את נפשו, כי מלבד כל ה'פחד' שבדבר גם כל ביתו וזרעו היו בסכנת קיום... באותם הימים נהרו הכל לעבר ביתו של זקן האדמורי"ם (שבאותה שעה) מוח"ז הרה"ק רבי יצחק אייזיק מזוטשקא זי"ע, ויפן האברך אל ביתו של הרבי מזוטשקא ושטח לפניו את מעשה 'פחדיו' וכו', אמר לו הרבי, אף אני מטבעי 'דואג' גדול הנני, ופעם אחת כשאחד מבניי לא שב הביתה בזמנו הרגיל כמעט יצא לבי מדאגה, עד שהרגעתי את עצמי - וכי כשהבן בבית יש בידי לשמור עליו, הרי ממילא זקוק הנני לרחמי שמים ולשמירה עליונה, א"כ 'מה לי הכא ומה לי התם'... האברך ש'חכם' היה אמר לרבי, נאים הדברים למי שאמרם, אך נפשי לא מצאה בזה מנוח כלל... אמר לו הרבי באותו מטבע לשון נו, אמור את הפזמון 'אמר ה' ליעקב - אל תירא עבדי יעקב' ארבעים לילות בטרם עלותך על יצועך ותנצל, וכן הוזה, שנתרפא לגמרי מפחדיו עד עצם היום הזה. ויהי לפלא בעיני השומעים, כי סגולה זו איננה מובאת בשום מקום, ושני האדמורי"ם נתנבאו בסגנון אחד.

ב. וביארו בזה, שהרי נאמר באותו פסוק 'וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך', ואם כן מדוע הוסיפו לומר שוב 'והסיר ממך כל חוליו', אלא שיש אדם שאין לו כל מדווה ולא מיחוש, ואעפ"כ בדמיונו הינו מציייר לעצמו שהוא 'חולה' במחלה פלונית, ובמיחוש פלוני, ומרוב דמיונות ושגינות נחלה בפועל...

באר הפרשה - עקב

בני המשפחה או השכנים, וכיצד אסיר מעלי כל מיני וכדכתיב בפרשתן (ה יד-יז) 'ורם לבבך ושכחת את ה' דאגות המשחרות לפתחי יומם ולילה, אכן עצתו אמונה, אלוקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים... ואמרת

ג. וכבר אמרו כי תיבת 'דאגה' נבנית מהאותיות הראשונות שבא' ב', ומדוע נשמט ממנה האות ב', כי האות ב' רומזת לבטחון, וכשיש לאדם בטחון אין בו כל דאגה, רק המחוסר בטחון הוא הדואג...

כע"ז איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' ז"ע (דף קמג) משמו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין ז"ע על הפסוק (ישעיה כח טו) המאמין לא יחיש - פירוש, לא ידאג.

סיפר הרה"ח ר' ישראל הארטין (מישישי חסידי פולין), שבימים שקודם 'המלחמה' ראה פעם ברחובות ווארשא יהודי זקן בא בימים העובד לפרנסתו כ'זגג' הנושא על כתפיו לבדו זכוכיות גדולות וכבדות עד מאד, ניגש ר' ישראל ורצה לעזור לו כמצוות 'עזוב תעזוב עמו', אך הזקן לא הסכים לו, וכה אמר לו, שמע נא בחור, זה לי כבר יותר מתשעים שנות חיים, ועדיין כוחי במותני, ואם תשאל מנין לי כוחות אלו, אספר לך דברים כהווייתן, פעם עשיתי איזו טובה להרה"ק רבי בונים ז"ע, והרה"ק שאלני באיזה ברכה הנני חפץ, ענית לי שהרבי יברכני שאזכה להשיא כל צאצאי בהרחבה, ושתהא הפרוטה מצויה בכיסי תדיר, ענה הרבי ואמר לי בזו הלשון, 'אברכך, אז דאס זארגן זאלסטו קיינמאל נישט האבן, ווייל דער וואס זארגט געבט נישט דער אויבערשטער, אז מ'בעט איהם געבט ער' (אברכך, כי לא תדאג לעולמים, כי זה הדואג אין הבורא נותן לו ולא כלום, ורק אם מבקשים הימנו אז הוא נותן), וסיים היהודי, הנה עברו עלי רוב שנותי, את צאצאי השאתי בהרחבה מרובה והפרוטה אינה חסרה מכיסי לעולם, והינך רואה שאף כוחותי עדיין עומדים לי...

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל היה אומר, נמצאים בעולם ריבי רבבות בעלי חיים המתגוללים באשפתות וכדו' ונראה שאין להם 'דואג' לפרנסתם, ולא עוד אלא שמגרשים אותם מכל מקום. ואעפ"כ מעולם לא מת בעל חי מ'רעב'... כי הקב"ה זן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים. ואם ב'בעלי חיים' כן, ק"ו לבני האדם שנבראו בצלם שלא יניח אותם הקב"ה שישארו מבלי מזון, א"כ דאגה מנין...

נוראות מצינו להרה"ק 'בני יששכר' ז"ע (דרך פיקודך, מל"ת לד, חלק הדיבור) כי **הדאגה והצער** כשאינה במקום מצוה הרי זה מאביזרייהו ד'לא תרצח'... ומי הוא הרוצה להיכנס להיות נמנה בכלל המרצחים ל"ע.

ולעולם יסיר דאגה מלבו, וכתב ה'של"ה' הקדוש (שובב"ם תורה אור כב), כי **האותיות הקודמות ל'צרה' הם אותיות 'פקד', כלומר, שהקב"ה מקדים את הישועה בטרם יביא את הצרה על האדם.**

ד. והדברים פשוטים ביותר, כי כאשר יזכור בכל עת **שה' אחד** - הוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים בוודאי נס יגון דאגה ואנחה, כי **בלא אמונה** אם אך יארע לו אפילו איזה ענין קטן לא כפי שחישב ורצה, מיד מתרעם וצועק 'געוואלד' (זעקת כאב), בזעקה נואשת, ואילו עם האמונה הרי בכל דבר שקורה עמו ואפילו אם אין זה נראה כלפי חוץ כל כך טוב אומר 'געוואלדיג' (נפלא) הרי הדבר ממש נפלא, כי 'ה' יתן הטוב'. נמצא שכל ההבדל בין זה הצועק 'געוואלד' לאיך הזועק 'געוואלדיג' הינו רק בשתי אותיות 'י"ג', והרי י"ג כמנין 'אחד', כי אכן, זהו ההבדל בין שני אלו, הראשון אינו מאמין כראוי, והשני חי באמונה איתנה בה' אחד, שכל מעשהו אמת ומשפט, נאמנים כל פיקודיו, ואף זה השני אם אך יתחזק באמונתו בה' אחד, יהפוך את זעקת ה'געוואלד' לרחמים וחסדים בקריאת 'געוואלדיג'.

על אותו משקל איתא ב'בן יהוידע' (פסחים קיח. ד"ה שגובה) שהמתבונן יראה שהגימטריא של תיבת 'טוב' רבה על תיבת 'חוב' במספר אחד, ומרמז על האמונה בה' אחד, שהמאמין מביט על כל מה שנראה כחוב - שבאמת הוא טוב. כי באמונתו ידע שהכל לטובתו.

ובזה מבאר את הפסוק (תהלים יד ג) 'אין עושה טוב אין גם אחד', מדוע אין עושה טוב ממה שנראה לו כחוב, כי אין גם אחד - שלא הוסיף את מספר אחד על החוב - ואינו מודה שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

וכדברים הללו אמר הרה"ק מקאברין ז"ע (תורת אבות - אמונה ובטחון, מח) כשתכניס את האות אל"ף - המרמזת להקב"ה 'אלופו של עולם', לתוך תיבת גולה, יעלה לך תיבת גאולה, כי באמונתו באלופו של עולם, ייגאל מכל גלותו (ושמעתי מצדיק אחד, כי יש בה גם לרמז את האמונה המתחלת באות א', ע"י האמונה תהפוך את הגולה לגאולה).

ובזה רמזו דהנה כתיב בפרשת בא (יב לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סוכותה כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף, ובירידתם למצרים הוא אומר (בראשית מו כז) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, ואיתא ב'ילקוט

באר הפרשה - עקב

בלבבך, כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ויש בזה אוהרה שלא יתפס האדם ב'רשת' הכפירה - לעשות חיל ולהצליח בכל אשר יפנה, אלא ידע כי לחשוב מחשבות שכוחו ועוצם ידו גרמו וסייעו בעדו והברכה לא מכוחו באו לו אלא מאת ה' אלוקי השמים,

שמעוני' (ויגש רמז קנב) שבירידתם למצרים חסר להם אחד להשלים למנין שבעים, והקב"ה השלים כדכתיב (בראשית מו ד) 'אנוכי ארד עמך מצרימה' ובעלייתם חסר אחד למנין שש מאות אלף והקב"ה השלימו כדכתיב (שם) 'ואנוכי אעלך גם עלה'. מכאן למדנו עצה ואורחות חיים, כי גם בכל מקרי ומאורעות האדם - פעמים שה'חשבון' לא מתאים לו כל כך (ס'שטימט עפעס נישט דער חשבון) עצתו שיכניס לחשבון את הקב"ה והכל יתיישב וינוח בשלום... ה. בספר 'חובת הלבבות' (שער הביטחון פ"ז בד"ה וכללו) מביא מעשה בחסיד אחד ששאל את שכנו הסופר שהיה מתפרנס מכתבת ידו - מה שלום פרנסתך, ענהו הסופר, 'שלומי טוב כל עוד ידי שלימה', בערוב היום נגדעה יד הסופר רח"ל, והיה זה עונש על אשר שם בטחונו 'בכוחי ועוצם ידי שהיא עושה חיל' והיא מביאה לו את הפרנסה, ולא האמין כי כל פרנסתו אינה תלויה אלא ב'אחד יחיד ומיוחד'. ואדרבה מידה טובה מרובה, המאמין שה' אלוקיו הוא הנותן לו כח לעשות חיל, יוסיפו לו מן השמים 'ידות' הרבה על פרנסתו בשפע רב. וכך רמזו ב'דרך צחות', עפ"י לשון חז"ל בהל' הפורים (ירושלמי, מגילה א ד) 'כל הפושט יד נותנים לו', כל הפושט מעל עצמו מחשבות אלו ש'כוחו ועוצם ידו' עשו לו את החיל, זה האיש נותנים לו מן השמים פי כמה וכמה שפע רב.

הנה מצינו בחז"ל (שבת יד.) שגזרו 'טומאת ידיים' לגבי כמה עניינים, גם בכל עת נצטוונו לטהר עצמינו ע"י נטילת ידיים במים, ויש מקום לבאר מדוע נוטלים את דווקא את הידיים ולא את הראש או כל איבר אחר. וידוע ביאורו, כי אכן, ב'ידיים' תלויה עיקר טהרת וטומאת האדם, כי במה שהוא מחשב כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. ומעשי ידיו להתפאר הם מפרנסים אותו וממציאים לו כל צרכיו - מחשבות הללו מטמאות אותו ועליו 'ליטול ולרחוץ ידיו' ממחשבות און אלו. לאידך, 'ידיים' הללו הם עיקר טהרתו - כשיכיר שלא ידיו הביאו לו פרנסתו אלא הכל בידי שמים לזה טהור טהור ייקרא... (עי' שבט מיהודה להרה"ק מהר"א איגר, פר' תצוה תרס"ז. ודרשות מהרי"ץ דרוש מב.) ושמעתי דבר נחמד מרב חשוב גדול בישראל בארה"ב העוסק רבות בסיוע ועזר בענייני רפואה לאחינו בני ישראל, כי פעם עבר אחד ממכריו 'התקף לב' (הארץ אטאקע), אנשי ההצלה אשר חשו במהרה להצלתו, בדקו בידו את ה'דופק', נענה ה'חולה' הרי לקיתי בלב, ומדוע תבדקוני בידי הבריאה, ענו לו חכמי הרפואה, כי על היד רואים את כל הנעשה בלבבך, אף אנו נענה ונאמר, בידו של האדם - נראה את הנעשה בראשו ובמוחו של האדם, כיצד מצווה הוא על ידיו לעבוד לפרנסתו - מתוך הבנה שאינם אלא שלוחי המקום להביא לו טרפו, או ח"ו להיפך. ו. כי היצר לא ינוח ולא ישקוט עד אשר ידמה האדם שבכוחות עצמו בא לו החיל והעושר, ההצלחה והכבוד, ובכך הוא משכיח מאתו את אלוקיו עושהו. וכך אמרו צדיקים, שהפסוק 'כוחי ועוצם ידי' הוא 'לשון הנופל על לשון' עצימת עיניים, כי היצר עוצם עיניו של אדם להיות כסומא שאינו רואה את אשר לפניו שאכן אינו עושה 'מאומה' אלא החיל והחוסן לחי עולמים...

מסופר על אחד מחסידיו של הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע, שהפריץ במחוזו הגיע לגבורות והציע למכירה את נכסיו ובתוכם יער גדול שהיה ברשותו - בסכום זול עד מאוד, אותו חסיד שמע על כך והחליט לעשות את העסק - בראותו את ה'רווחים' האדירים שירוויח בו. באותם ימים הזדמן לו (מחמת סיבות ועניינים אחרים) ליסע אל מורו ורבו היושב בטשארטקוב, בהגיעו לפני הרבי הגיש לפניו קוויטעל (פיתקא דרחמי) ובו כתב כל הזכרותיו. לאחר שהרבי ייעצו ובירכו 'סיפר' לפניו בהתרגשות כי בקרוב עומד הוא להתעשר בעושר רב, כי נזדמן לפניו 'עסק' טוב לקנות יער... אמר לו הרבי, שמע לקולי ואל תקנה את היער, כצאת החסיד את פני רבו הוקשה בפניו 'לוותר' על הרווחים האדירים שכבר 'ראה אותם' בעיניו. ע"כ אמר לעצמו, הרי לא 'שאלתי' אותו על זה העסק ורק 'סיפרתי' לו, וא"כ אינני מחויב לקיים את דבריו ולאבד הון ועושר רב.

ואכן, החסיד הלך ומכר את נכסיו, ואף גם לווה מידידיו סכומים גדולים - כי אף שמחיר היער היה זול מאוד לפי ערך שוויו האמיתי, מכל מקום עדיין היה זה סכום ניכר מאד, ובשמחה קנה את היער על כל שלל עציו, לאחר גמר הקניין שכר היהודי פועלים לכרות את כל עצי היער שיוכל למכרם כעצי הסקה, אך מה מאד נשבר לבו בראותו בחטיבת העץ הראשון שכולו מתולע מתוכו, וכאשר ראה שגם העץ השני רוחש תולעים, והשלישי כיוצא בו, או

באר הפרשה - עקב

תכנים בלב העוסקים בה אמונה תמימה בהקב"ה, וממילא יסורו ממנו כל דאגה יגון ואנחה, ולא ידאג מפני הבאות אלא יאמין שכל הבא עליו - מאביו רחומו, והכל לטובה ולברכה.

אִתָּא בנמרא (פסחים קיח.) 'קשין מזונותיו של אדם כפליים כולדה, דאילו ביולדה כתיב (בראשית ג טז) 'בעצב תלדי בנים', ובמזונות כתיב (שם) 'בעצבון תאכלנה', ודקדק הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו 'פרי צדיק' (פרשת ויחי), דלפי דקדוק הלשון איפכא הוה ליה למימר, כי תמיד הוספת האותיות וא"ו ונו"ן מורה על מיעוט משורש הדבר (עי' רבינו בחיי להלן לב י), מעתה צריך ביאור, אחר שתיבת **עצב** (האמור ביולדה) הוא השורש, א"כ **עצבון** האמור בפרנסה בא למעט ולחסר מן העצב והיאך אמרו שהוא 'כפליים כולדה', ומבאר, שאכן, על פי האמת ייסורי הפרנסה קלים יותר, אלא שהאדם מוסיף לעצמו כהנה וכהנה 'עצב' - ברדיפתו אחר פרנסתו, כשהוא עושה ומתייגע יותר מחובת ההשתדלות, כי אז יש לו צער בכפליים הן מצד קללת ה' והן מצד מה שמוסיף לעצמו דאגה"ה.

אז יבין ברעתו שלא לדאוג כלל על מזונו והצטרכויותיו שהרי כל דרכי הצלחתו של אדם תלויים בידי הקב"ה, והרי הוא כנמצא ב'ידים טובות' כביכול ומעתה 'דאגה מנין'.

ובך רמז לה הרה"ק מהרי"ץ דושינסקיא זי"ע (תורת מהרי"ץ ד"ה כי על) בפסוק שבפרשתן (ה ג) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', שחיותו ושלוות נפשו של אדם תבוא לו כאשר 'על כל מוצא' - שבכל המוצאות אותו, יענה ויאמר - הכל נעשה בציווי ובמאמר פי ה'. הכל מונהג בהשגחה פרטית לטובה ולברכה. בואת יחיה האדם, חיים כאלו שמשם 'חיים'. כי בזה תנוח דעתו ותשלו נפשו על ידי אמונתו התמה בה' יתברך ויתעלה.

בהאי ענינא יש שרמזו (עי' שבט מוסר פ"ו) בדברי הגמרא (סנהדרין קו:) על דואג האדומי 'אין תורתו של דואג אלא מן השפה ולחוץ', כי אדם העוסק בתורה ועדיין חרד ודואג כל מיני דאגות ברוח ובגשם, הרי זה אות וסימן שכל תורתו אינו אלא חיזונית. כי התורה

אז הבין עד כמה היה עליו לשמוע לעצתו של רבו. ועתה שלא שעה לעצתו נשאר נקי מכל נכסיו, ולא עוד אלא שנשאר עם חובות כבדים על כל הכסף שלוה.

מכיוון שכך אירע, פסק החסיד מליסע אל רבו מפני הבושה והכלימה אשר כיסתה את פניו, ויהי מקץ שנתיים ימים אמר אותו חסיד לעצמו, הנה כל הוני ירד לטמיון וכאשר אבדתי אבדתי, אך מדוע עלי לאבד גם את מורי ורבי, וממחשבה למעשה קם ויצא לדרכו אל עבר העיר טשורטקוב, בהיכנסו אל הרבי, התוודה בפני הרבי ואמר הנה היות ולא האזנתי לדברי הרבי ולא הבנתי שהרבי הקדוש צופה ורואה הרבה יותר ממה שעניני רואות, לכן קרה לי כדבר הזה, פנה אליו הרה"ק מטשורטקוב ואמר לו, אין זה רוח הקודש, אך מחמת שראיתך כל כך בטוח בעצמך שהנה עוד מעט קט והינך נהפך לגביר אדיר, ולא היה ניכר עליך אפי' מעט הכנעה לבורא העולם שהעושר והכבוד מלפניו, ידעתי שלא תצליח בעסק זה ולכך ייעצתי לך שלא תעשהו.

ז. נוראות כתב בספר 'חמדת דוד' (ויצא בד"ה הבה לי) ששמע מפ"ק הרה"ק מקאצק זי"ע, מדוע ישנם רבים שאף לאחר התעסקותם יומם ולילה ב'השתדלות' עדיין אין הקומץ משביע את הארי אפילו כדי מחצית מכפי הצטרכויותם, רבו הוצאות למעלה ראש, עוללים מבקשים לחם ואין... כי רצון הבורא שיהיו בריותיו תולים עצמם בו ובחסדיו המרובים, וכל אשר נשמת רוח חיים באפיו יבין וישכיל כי מבלעדי עוזו ועזרתו יתב"ש אין לו מאומה, ואין חיותו בזכות 'עבודתו' כלל. על כן, עשה הקב"ה שימעטו 'הכנסותיו' מכדי 'הוצאותיו', אז יכיר בניסי הקב"ה 'הזן את העולם' - שהרי עם כל חסרון הכנסותיו עדיין הינו חי וקיים, ויש לו ולבני משפחתו לחם לאכול ובגד ללבוש. אמור מעתה, אם יכיר האדם מיד בראשית דבר כי הכל מיד ה' הייתה לו, ירווח לו ויתברך ממעון הברכות במזונא רוויחי בשופי ובנקל, כי אין חפץ לה' בעיניו נפשות בניו עם קרובו, אלא למען יתלו בניו עצמם בו, ומכיוון שתלו עצמם בו יצאו ידי חובתם.

ח. ידוע משל קדום, כי פעם לקתה בתו של המלך במחלת הנפש, המלך לא חס על מזונו והחיש מומחים רבים שלא מצאו מזור למחלתה, עד שבא חכם אחד והציע שילבישוה בכתונת של אדם אשר מימיו לא ידע טעם 'דאגה' מה היא, וכאשר תלבש בת המלך את הכתונת הדבר תשרה עליה רוח של יישוב הדעת ושלוות הנפש ובזה ירפא

כאשר מלתם את ערלת לבבכם וערפכם - שוב לא תקשו עוד - לא יהיו לכם שאלות וקושיות. וכיצד ימול את 'ערלת' לבו - במחשבות והרגשות של אמונה בה' ^ט.
 כי המאמין באמונה שלימה ומכיר את בוראו באמת ואמונה חייו מתנהלים כעל מי מנוחות, ואף אם

לא תקשו עוד - באמונתו ייפטר מכל קושיותיו
 בפרשתן (י טז), 'ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד', וביאר הרה"ק 'הגל מחנה אפרים' זי"ע (בפרשתן, וכן ב'ליקושי דברי דוד' בשם הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע) שכל קושיותיו של אדם על הנהגת ה', באים רק כל זמן שעדיין לא מל את קשיות ערפו, כי

שברה הגדול. הרצים יצאו דחופים בדבר המלך אל העשיר הגדול ביותר במדינה לבקש מאתו את אחד מבגדיו, כי בסכלותם חשבו שבוודאי אדם כזה שאינו יודע 'מחסור' מהו, בהיותו בעל נכסים רבים - בתים שדות וכרמים סוסים ובהמות, עבדים ושפחות, הרי ברור שגם אינו יודע 'דאגה' מהי. אלא שעד מהרה נתברר להם כי טעו טעות גדולה ומרה, בשמעם מפורש יוצא מפי העשיר, כי אדרבה, לרוב עשרו הגדול הרי הוא מלא בדאגות אודות ניהולם והנהגתם... ובכל עת הוא דואג שמא יאבד ממונו, בימים הינו חושש שלא תפרוץ דליקה בנכסיו ולא יטבעו ספינותיו בלב ים, ובלילות הוא דואג מפני הגנבים. משם פנו משרתי המלך לתור אחר עשירים קטנים יותר... ולא מצאו איש המעיד שאין הדאגה שוכנת בקרב מחנהו אף אם לא בקביעות - לכה"פ הרי היא כאורח קבוע מידי כמה ימים וכיו"ב...

עד אשר עברו בסמיכות לבית המט ליפול הבנוי בירכתי העיר, בו מצאו משפחה - אב ובניו היושבים בעניות נוראה ומזעזעת כל לב, והללו יושבים ומזמרים לעצמם ב'שירה ובזמרה - בתוף וכינור', כאילו הם עשירי עולם וכל מחמדי תבל נתונים בידיהם והיה ניכר בעליל כי אין כל דאגה נתונה בליבם... וישאלום לשלום, והחלו לברר אצלם, האם אכן כנים הדברים כי אין דריסת הרגל לדאגה במעונם... כיצד יתכן כדבר הזה... ויענו בני המשפחה יחדיו - וכי מה חסר לנו, די לנו ב'רכושנו' ואיננו מחפשים יומם ולילה להוסיף רכוש וממון... והרי מזונותינו (ירקות השדה) גדילים לנו כאן בחצר... לא עוד אלא שהננו בריאים ושלמים בגוף ובנפש... ומה חסר לנו... שמחו משרתי המלך כי מצאו את אשר אהבה נפשם, ושטחו בקשתם לפני אבי המשפחה, הננו זקוקים מאד לאחד מבגדך השייכים לך, ויען ראש המשפחה ויאמר, שמחתי תגדל עד מאד להיות לך ולמלך לעזר ולאחיסמך, אבל מה אעשה שאין לי עוד בגד לבד מזה הבגד היחיד אשר על בשרי... והוא אחד מהסיבות למניעת ה'דאגה' מביתי, כי אם היה לי אפילו עוד בגד אחד כבר היה מקום לדאגה להיכנס לביתי - כי היו מעייני נתונים היאך מתי וכיצד אכבס את הבגד ולהכיניו בכל עת מצוא...

הרי לך, כי אדרבה, ממקום אחד תבוא הדאגה ללבו של אדם - מחסרון האמונה ותוצאותיה - חיפוש יומם ולילה להוסיף ולהגדיל הונו וממונו... אם ישכיל לשמוח בחלקו אשר חלק ה' - מתוך אמונה כי מה שיש לו הוא הנגזר להיות לחלקו, וזאת אין ביד אדם להפסידו, אין כל מקום לדאגה.

כך המליץ הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (חורשי"ך לשל"א) בשם אביו הרה"ק רבי צבי מרודניק זי"ע, שעל כן נקרא שם הממון 'כסף' - על שם ה'בושה' כלשון המשנה (פסחים ג ה) 'כאדם שהכסיפו פניו', כי בושה וחרפה היא לנו לראות את אחינו שקוע בכל מוחו ולבו בעסקיו ובכספו...

ט. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע היה אומר מי שמאמין אין לו קושיות, ומי שאינו מאמין לא יועילו לו תירוצים... (הובא ב'אם לבינה' פר' עקב). וכבר אמר הרה"ק מקוברין זי"ע (הובא ב'תורת אבות' שבת אות קמא) ש'קל אדון על כל המעשים' הוא התירוץ לכל הקושיות...

לפני כמה שנים נלב"ע בדמי ימיה בתו של כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א, ואותה השבת 'שבת פרשת פרה' הייתה, בשבת זו נהוג שם לערוך 'נסיעות' אל הרבי, אף בשנה זו ציווה שלא להימנע מכך על אף היותו באמצע השבעה. בליל שב"ק בעת עריכת השולחן בהגיע זמנו לומר 'תורה' נענה הרבי וסיפר מעשה באחד מצדיקי דורות הקודמים שנתארח בעיר אחת ובכל ימות השבוע כשנתבקש לומר 'תורה' אמר לבני העיר כי בעזהשי"ת ביום השבת קודש יאמר 'תורה', בליל שב"ק בעת עריכת השולחן פתח הצדיק את החומש, עבר על כל ה'פרשה' מרישיה לסיפיה ומסיפיה לרישיה ואחר כך נענה ואמר 'איך האב נישט קיין שום קושיא' (אין לי כל קושיא על כל הפרשה) וכמי שאומר, אם אין קשה לי מאומה מה יש לי לדבר על זו הפרשה... והמשיך האדמו"ר בביאור נפלא, שלכאורה צ"ב שהרי אין מעשי הצדיק הנ"ל תואמים את 'הבטחתו' שהבטיח בכל ימות החול שבבוא יום השבת יאמר 'תורה'... אלא בע"כ תאמר 'אז מ'האט נישט קיין קושיות איז דאס אלייניס א שטיק תורה' (עצם הדבר שאין לו לאדם 'קושיות' - על הנהגת הבורא עמו זה עצמו גופי תורה).

באר הפרשה - עקב

יבואו עליו ח"ו צרות וייסורים לא ידאג ולא יאבד לקל הגדול הגיבור והנורא יקבלם באהבה מתוך ידיעה עשתונותיו, ושלוות נפשו לא תאבד, כי מתוך הכנעתו ברורה כי מה' לברו הוא.

סיפר הרה"ק מהרי"א מזידטשוב זי"ע שפעם עבר הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע באכסניא אחת בשנות גלותו, ושמע את בעלת הבית נאנחת ואומרת עד מתי נמשיך נאכל בכל יום ויום 'קאשיע', ומתי כבר נשנה את מאכלינו ונתחיל לאכול 'לאקשין'. התבטא הרבי רבי אלימלך ואמר, אכן מתי יפסיקו בני ישראל לאכול עוד 'קאשיע' שהוא מלשון 'קושיא', היינו מתי יפסיקו להקשות על דרכי הקל הגדול, ומתי יתחילו הם כבר בהנהגה של 'לאקשין' נוטריקון 'לא - קשין', שיאמינו בתמימות ובשלמות ולא יקשה להם דבר ממעשה אלוקינו (הובא באילה שלוחה פר' בשלח). הגאון בעל ה'דרכי דוד' ישב פעם שבעה על פטירת בנו חביבו בימי עלומיו, בחזרו אל הישיבה אחרי ככלות ימי ה'שבעה', אמר שיעור בפני התלמידים כהרגלו, באמצע השיעור הקשה אחד התלמידים קושיא על דברי התוס' במסכת פלונית, נענה ה'דרכי דוד' בלשונו ואמר לו אז מען פארשטייט נישט איז דאס קיין קשיא נישט', (כשאינן מבינים דבר אין זה נחשב לקושיא כלל), כלומר 'חסרון בהבנה' אינו בגדר 'קושיא', דרך כשמבין את דברי התוס' - אלא שיש לו קושיא על דבריהם הרי זה בגדר קושיא, ובכך רצה לרמז לעצמו, כי אין האדם מבין מאומה בהנהגת ה', ואי אפשר לו להשיגו כלל, כיצד יהיו לו 'קושיות' כלפי מעלה, והרי אין בידו להבין, ואין עליו כי אם להאמין בבוראו. פעם התאונן יהודי בפני הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע שיש לו קושיות שונות באמונת הבורא. ענהו רבו, אינך הראשון שמקשה כלפי מעלה - כבר קידמך פרעה ששאל (שמות ה ב) 'מי ה' אשר אשמע בקולו' וכהנה עוד. וסופו מה היה, שעל כל קושיא קיבל מכה קשה מאת הבורא, וכבר ראה 'מי ה'...

כיוצא בדבר מסופר על הרה"ק רבי שמעון מיערוסלאב זי"ע שהאריך ימים ושנים יותר על הרגיל באותם השנים (נלב"ע בהיותו בן צ"א), משנשאל במה הארכת ימים. ענה, הנה אדם שקשה לו 'קושיות' על דרכי הנהגת ה', עונים לו מן השמים, א"כ, עלה הנה לבית דין של מעלה, ויתורצו כל קושיותיך אחת לאחת... אך אני שמעולם לא הוקשה לי מידי, ואת כל אשר אירע לי קיבלתי בשמחה, לכן זכיתי לאריכות ימים מופלגת (הובא באוהל שמעון עמ' י"ז).

וכך אמר הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע (והמהר"י מבעלזא) לגבי 'ארבעה בנים' המוזכרים בהגדה (חכם, רשע, תם ושאינו יודע לשאול) אויף מיין ווארט, דער 'שאינו יודע לשאול' מאכט בעסער פון זיי אלע (תסמכו על דברי, שהנהגתו של הבן שאינו יודע לשאול טובה יותר משאר הבנים), כלומר שאינו שואל שום שאלות וקושיות ולעולם אין לו תרעומת ח"ו, ומקבל הכל בתמימות ויודע דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד.

פעם בעת קבלת קהל הבחין הרה"ק מטאהש זי"ע שמחוץ לחדרו יושב אחד מן העניים המפורסמים, והבין שבוודאי בא היהודי לזכותו במצוות צדקה למהדרין מן המהדרין, אך מה יעשה כעת ואין בידו מעות, מיד הבחין הרבי כי בסמוך לעני יושב לו יהודי נכבד עשיר ובעל בעמיו, קם ועשה מעשה, הורה לגבאי שיכניס את העשיר לפני העני בחשבון שהעשיר ישאיר בידו מעות ולאחמ"כ יתנם לעני הנכנס אחריו, וכך הוה.

משנכנס העני קבל והתלונן בפני הרבי, באתי הנה כי סמכתי שכאן הוא מקום המתנהל ב'דרך האמת'... ולמעשה רואה הנני שאף כאן יש עניינים שונים... וכי מחמת שעני אנוכי וגווע מנוער אפשר לזלזל בכבודי - שאמתין יותר משורת הדין וייכנס העשיר לפני... ובאמת כל דבריו טעות והבל הם, שהרי כל השינויים והמהלכים שנעשו שם לא היו אלא להיטיב לו עצמו... שיצא נשכר שמח וטוב לב בנתינה הגונה שיתן לו הרבי. אף אנו נלמד מכאן 'דרך אמונה' לפקוח עניים עיוורות - מדוע 'מלא קושיות' אתה, מה לך בוכה וצועק, טוען וזועף על הא ועל דא, הרי הכל מסתובב סביב טובתך להיטיבך באחריתך. אדרבא כל הריחוק וההפסד הוא דייקא כדי להרוויח אותך, ולהעניק לך נתינה הגונה ברוח וגשם.

אגב, סיום המעשה הוא, לאחמ"כ לקח העשיר את העני ברכבו למחוז חפצו, וראה שבידו הטשעק (צ"ק) שהוא נתן לידי הרבי - כשהוא צרור וחתום מבלי שהרבי יראה את הסכום שנכתב בו (למעלה מעשרת אלפי דאלער). חזר העשיר לבית הרבי, ואמר בכאב, אכן, קטונתי במעש ובדעת, ולא אתערב לרבי בענייני צדקה, אבל זאת קשה על לבי מדוע לא פתח הרבי את הצרור החתום - בכדי ידיעה כמה הסכום שנשתלשל לידי, אמר לו הרבי מתוך אש אהבת ישראל אשר בקרבו, לאיזה צורך עלי לדעת מהו הסכום... העיקר שהעני יודע עתה מהו הסכום...

י. מסופר על הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שפעם אחת בעת אשר נכנס למונית (טעקסי) והוצרך לכופף עצמו שיוכל להיכנס לתוך הרכב (כך הוא מכורח המציאות) נענה ואמר, הביטו וראו, אם ברצון האדם להמשיך בדרכו עליו לכופף

להכיר בוראו והשגחתו עליו. ותחילת תחבולות יצר האדם הוא להשכיחו דבר זה ודרך זה יבנס לאברו. עכ"ל. ובוז מבאר מה שסמך הכתוב 'והיה אם שכח תשכח את ה' אלוקיך - והלכת אחרי אלוהים אחרים', שמאחר ששכח בעת הטובה שה' הוא המיטיב לו, וחשב בדעתו שכל השפע בא לו מעמלו ומעשי ידיו להתפאר, לכן בא לידי כך ששכח לגמרי את ה' אלוקיו.

ידועים דברי 'בעל המאור' (בפרק 'כירה' שבת דף ט"ז מדפי הרי"ף, מובא בדברי הרמ"א רנו ס"ח) וז"ל 'תקנת רבותינו ז"ל לענג את השבת בחמין, וכל מי שאינו אוכל חמין בשבת צריך בדיקה אחריו אם הוא מין'. פירוש, שמי שאינו מענג את השבת על ידי הטמנת התבשיל מערב שבת, חיישין שמא מין הוא ואינו מאמין בדברי חז"ל שהתירו את ההטמנה. וצריך ביאור, מדוע חמור הדבר כל כך עד שאמרו עליו 'חיישין

בבר מצינו להסמ"ג (עשין סימן יז) על הפסוק בפרשתן (ה ה) 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך', וז"ל. מצות עשה לצדק את הדין על כל מה שיארע לו שנאמר 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מיסרך', דרשתי העשה הזה לרבים... אם לא יבוא עניינו של אדם בטוב... מצות עשה לחשב בלבו כי לטובתו נשתנו ענייניו.

כח לעשות חיל - אז תתקיים ברכת שמים בידו

בפרשתן (ה יח), 'וזכרת' את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל... והיה אם שכח תשכח את ה' אלוקיך והלכת אחרי אלוהים אחרים, וז"ל ה'אור החיים' הקדוש (ד"ה וזכרת). פירוש, שצריך האדם לתת לבו על טובתו כי מה' הייתה לו, ודבר זה [- שיכיר האדם שכל אשר לו מתנת שמים הוא], יעירונו תמיד

הראש תחילה בכדי שיוכל להיכנס, ואם יישאר על מעמדו בקומה זקופה - לעולם לא יגיע למקומו הנרצה. וללמד על הכלל כולו יצא, כל אחד ואחד בעניינו, אם ברצונו לעבור את חייו בשלום ושלוה השקט ובטח, עליו לכופף עצמו, ואז יוכל 'ליסע' בשלום, אך אם יעמוד על שלו ימצאוהו צער ומכאוב על כל צעד ושעל. יא. והעיקר שיתלה עצמו אך ורק בחסדי הבורא כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ולא ישא עינו לחסדי בשר ודם רק על ה', איתא בגמ' (ברכות לב:) 'גדולה תפלה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשוה רבינו אף על פי כן לא נענה אלא בתפלה'. וביארו בספרים (עיי' 'כלי חמדה'), כי עיקר רצונו של הקב"ה שיכירו בניו וידעו שהוא בעל הכוחות כולם, וממילא יהיו תלויים בו, וכל עניינה של התפילה היא האמונה שאין המתפלל יכול להשיג מעצמו מאומה, ואין לו ממני לבקש רחמים אלא ממני שהיכולת בידו שיחוס וירחם עליו למלא משאלות לבבו, ועל כן גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, כי השגת מדרגה זו נעלה היא יותר מכל המצוות.

כך פירש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע (הובא באוצר תהילות ישראל, תהלים כג) בלשון הפסוק (תהלים כג א) 'ה' רועי לא אחסר', שהתפלל דוד שלעולם לא אחסר מלהרגיש ש'ה' רועי' - שהוא הרועה והדואג לכל צרכיי, ואין לי חיים בלעדיו. כעין זה פירש הרה"ק רבי מאיר מאמשינוב זי"ע בלשון הבקשה בברכת 'רחם' שבברכת המזון 'ונא אל תצריכנו ה' אלוקינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם כי אם לידך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה', שיש כאן ב' בקשות, א' אל תצריכנו לידי מתנת בשר ודם ולהלוואתם, ב' תצריכנו לידך המלאה, שלעולם נצטרך לבוא אליך ולהגיע למתנת ידך, ושלא יהיו מזונותינו מצויין כמו הנחש שעפר לחמו, ואינו צריך להגיע אל הקב"ה בבקשת רחמים כעני בפתח, ואינו מרגיש בעצמו שהוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

יב. כה אמרו בעלי הרמז דהגמטריא של תיבת חיל הוא מ"ח (48), ואילו הגמטריא של דחי הוא כ"ב (22). וההפרש ביניהם הוא בכ"ו (26) כמספר שם הוי"ה, והיינו שהרואה כי מצבו הולך מדחי אל דחי אז 'וזכרת את ה' אלוקיך' - לצרף לכל מעשיו את הקב"ה - הוי"ה ב"ה, ואז יתחיל לילך מחיל אל חיל.

וכן אמרו כשתוסיף את האות ה' לפני ואחרי תיבת 'לחץ' יעלה בידך אותיותיה של תיבת 'הצלחה', ומרמז לכל המהלכים בזה העולם כשה'לחץ' מקיף את סדר יומם מבית ומבחוץ, יוסיף את האות ה' בתחילה ובסוף - שבה מרמזים שם ה', ויתהפך ה'לחץ' ל'הצלחה'.

יג. ביאור נורא הוד ביאר הגה"ק הנצי"ב זיע"א (העמק דבר בפרשתן) על הפסוק כי לא על הלחם לבדו וגו', שמבאר מהו למען הודיעך - למי ומה הוא מודיע, אלא שבא לאמר לדורות אחריהם שגם בזמנים קשים כשלא יהי' מה לאכול, יתקיימו ויחיו בפועל על מוצא פי ה'. עיי"ש.

באר הפרשה - עקב

מי שלא הטמין את החמין בערב שבת - דהיינו שאינו מבין את הרמז שבהטמנה - שהאדם אינו כי אם מתחיל, ונמר המלאכה בדבר ה' הוא, חיישין שמא הוא מין - שאין אמונתו איתנה 'כי ה' הוא האלוקים אין עוד"י.

ולעבדו בכל לבבכם - זו התפילה

בפרשתן (יא יג), 'ולעבדו בכל לבבכם', ודרשו חז"ל (תענית ב.) איזהו עבודה שבלב זו תפילה.

כתב החינוך (מצוה תלג) משרשי המצוה מה שהקדמתי הרבה פעמים, כי הטובות והברכות יחולו על בני אדם כפי פעולותם וטוב לבבם וכושר מחשבותם, וארון הכל שבראם והוא חפץ בטובתם על כן הדריכם במצוותיו היקרות שיוזכו בהן, ופתח להם פתח שבו ישיגו כל משאלותיהם לטוב, והיינו שיבקשו ממנו ברוך הוא אשר בידו ההסתפקות והיכולת כל חסרונן, כי הוא יענה לכל אשר יקראוהו באמת¹⁰.

בעי"ז אמר הרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע בנוסח התפילה 'קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוך מבלעדיך', רבש"ע, קדוש אתה ונורא שמך, והיאך נעמוד לפניך לשפוך שיח אודות צרכינו הנשמיים, אלא

שמא מין הוא', ולא אמרו כן בשאר דינים בהלכות שבת או במצוות אחרות שבתורה.

ומבאר הרה"ק רבי צבי מליסקא זי"ע (אור הישר והטוב, עמו' קב"ט), שהרי במשך ששת ימי המעשה מתעסק האדם בענייני פרנסתו וכל הצטרכויותיו, ופעמים שיבוא לחשוב על הצלחתו - 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה', לאידך, כשח"ו אינו מצליח ישבר לבו בקרבו על כך שהוא אינו מצליח. וכל זאת מאחר שאינו זוכר שהכל מאתו בא לו, על כן תולה את הרווח או ההפסד בעצמו. לזה נתן לנו הבורא יום אחד בשבוע - יום השב"ק - יומא דמהימנותא (יום האמונה) שבו זה יזכיר האדם לעצמו שהכל משמים ממעל, ואין עוד מלבדו, וכל השתדלותו בפרנסה ושאר ענייניו אינם כי אם התעוררות שיבוא הדבר אליו, ואילו התוצאות - בהצלחה או בהפסד, מיד ה' הוא. ורמזו ענין זה בהטמנת התבשיל, כי זהו מהות ההטמנה - שמטמינים קדירה שאין התבשיל שבה מוכן כל צרכה, ומעצמו נגמר הכנת התבשיל ונעשה מוכן ומזומן לאכילה כל צרכו בלא פעולת האדם כלל. ומזה ילמד לענין 'פעולותיו' לפרנסתו בימות החול, שאינם אלא התעוררות ותחילת דבר, אבל התוצאות - מאתו יתברך הם. ולכך

יד. ולכן אוכלים ה'חמין' בסעודת היום בשבת קודש, שהיא כנגד בחינת 'עתיקא קדישא', שמרמזין לאדם - החילות לעשות השתדלות, עתה 'תעתיק' מקומך משם, ותסמוך על ה' שהוא יגמור בעדך לטוב לך, וזה פירוש 'והיה עקב תשמעון' - עקב ר"ת 'ביחינת ע'תיקא ק'דישא', והיינו דבר ישן הנעתק מהלב בהיסח הדעת מאדם ונשלם מאליו.

טו. איתא במדרש (בר"ר נג יד) 'יפה תפילת החולה על עצמו וממהרת היא להתקבל'. ולכאורה היה מקום לומר שתפילת אחרים עליו תתקבל יותר, כיון שהחולה אפוף בכאבים ומוטרד בייסורים ושקוע בצער ואין בידו כ"כ להתפלל בכוונה שלימה בלא היסח הדעת. וביארו בעלי המוסר שאעפ"כ עדיפה תפילת החולה על עצמו מאחר שמתפלל הוא באמת יותר מאחרים, וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (ועיי' ביאורו של הר"ע מברטנורא עה"ת סו"פ בא).

עובדא שנשמעה לאחרונה מפי גאון וצדיק אחד, באחד הערים שבארה"ק דרים אב ואם מאושרים שזכו לחבוק בן שנים רבות אחר נישואיהם, וכה היה מעשה, כעבור כמה שנים מנישואיהם ועדיין לא היה להם זש"ק, החלו לעסוק בסגולות ורפואות עד שכגמר י"ב שנה מנישואיהם הודיעום נחרצות כי לא יהיה להם... לאור 'בשורה' זו החליטו לאמץ להם בן, גידלוהו וטיפחוהו כמו שהיה בנם מלידה, בהגיע הבן להיות בקי בקריאת ה'עברי' נערכה בכיתתו מסיבה גדולה ובמעמד זה העניקו 'סידור' לכל אחד מהתלמידים, בחזור 'בנם' מהמסיבה נראתה עליו נהרה שפוכה, שמחה רבה ועצומה שמעולם לא נראתה עליו, משנשאל הבן לפשר השמחה אמר 'להוריו' כי מעודו חשקה נפשו ב'אח', אבל לא ידע תפילה מהי, עתה משקיבל את הסידור יהא בידו להתפלל שיוולד ל'אביו ואמו' בן נוסף... האב שידע את מצבו לא אבה לשבור את רוח בנו, על כן נענה ואמר לו, נו נו, תתחיל להתפלל... ואכן, כעבור תשעה ירחים מיום ליום נולד להם בן למזל"ט... ותיהום כל העיר... כי הכירו בכוחה של תפילה לשבר כל גבולות הטבע בהיותה תמימה וזכה באמונה פשוטה בבורא כל עולמים כי הוא כל יכול והוא 'שומע תפילה'.

ומבאר ה'חתם סופר', שאף אחר תירוץ הגמרא נשאר דברי ראב"ע כפשוטם, והיינו דמכיוון שאפשר לפטור את בני ישראל מ'תפילה' כי דומים הם לשיכורים, על כן אפשר לפטור אותם מכל דין, פירוש, כי אי אפשר לאדם לבוא לידי איזה מעלה - להתגבר על יצרו, או לעבוד את קונו כי אם על ידי שירבה בתפילה, וברגע שניטל מבני ישראל כוח התפילה - כי הנם דומים לשיכורים, כבר נפטרו מכל דין - שאין לבוא אליהם בטענה מדוע לא עמדו איתן נוכח פיתוי היצר.

על פי האמור מבאר החתם סופר האמור בפרשתן (יא) (י) 'והיה אם שמוע תשמעו אל כל מצוותי... לאהבה את ה' אלוהיכם... ולעבדו בכל לבבכם' ודרשו (תענית ב.) 'איזהו עבודה שבלב הוי אומר זה תפילה', ולכאורה צריך ביאור, אחר שאמר אם שמוע תשמעו אל מצוותי... לאהבה את ה'... מדוע נאמרה מצוות התפילה לחוד יותר משאר מצוות ה'. ועל פי האמור יבואר כמין חומר, שאין כבה האדם לעבוד את ה' אם לא בעזר והשפעה מאת ה', ואין כזה מעשה לאדם - אלא החפץ ושיתפלל אל ה' שיעזור לו על זה, וזו היתה תפילת דוד בן ישי ב'תמניא אפי' (מוזמר קי"ט שבתהלים, שכולו נסוב על רוחניות, תורה תפילה וקרבת ה'). והשתא אתי שפיר, שאחר שאמרו 'אם שמוע... לאהבה את ה'', אמרה תורה שאל תתמה היאך אבוא לידי כך, הרי אי אפשר לאדם לבוא לידי 'אהבת ה' וכו'', לזה אמרו - לעבדו בכל לבבכם, התפלל על זה, ויהא ה' בעזרך.

כי אם ליראה - בענין יראת שמים

פרשה זו יפה נדרשת ב'פרשת היראה' האמורה בפרשתן (י יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוהיך דורש מעמך, כי אם ליראה' את ה' אלוהיך, ובגמרא למדו מכאן 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג:).

שמכל מקום - אין אלוך מבלעדיך - את מי נבקש אם לא ממך אבינו שבשמים שהכל בידך, ומוכרחים אנו לבקש ממך שתרחם עלינו ותמלא משאלותינו אף בענייני גשמיים (בנסת דוד, ערך 'הון את הכל')^{טז}.

בה כתב מהר"י אבוהב זצ"ל (הובא ב'בית יוסף' צה סוף ס"א), שצריך לכוון רגליו בתפילת שמונה עשרה באופן שידמו לרגל אחת, וז"ל. שהוא רמז, שנסתלק ממנו התנועה לברוח, ואי אפשר לו להשיג שום חפץ מבלעדי ה'. פירוש, שהוא כמוכיה - הנה מצד עצמי איני יכול לזוז ממקומי (שהרי רגל אחת אי אפשר לאדם להלך ממקום למקום) ותולה אני עיני למעלה לבקש משוכן במרומים שיתן לי חיים ושלוה, פרנסה וברכה.

מתאוה לתפילתן - אי אפשר לאדם להשיג דבר כי אם ע"י התפילה

בפרשתן (יא יג), והיה אם שמוע... לאהבה את ה' אלוהיכם... הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ז' אב תקצ"ו ד"ה וארב"ע) מבאר את דברי הגמרא (עירובין סה.) אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שחרב בית המקדש ועד עכשיו, שנאמר (ישעיה נא כא) 'לכן שמעי נא זאת ענייה ושבורת ולא מוין' [ומכיוון שדעתם מטורפת עליהם ולשיכורים דמו, אי אפשר לבוא אליהם בטענה, ולכן פטורים הם מן הדין], והקשו בגמרא מיתבי, שיכור מקחו מקח וממכרו ממכר... כללו של דבר הרי הוא כפיקח לכל דבריו אלא שפטור מן התפילה [ואם כן, למה אמרו שהם פטורים לגמרי מכל דין, הרי שיכור אינו פטור אלא מן התפילה בלבד], ותירצו, שאכן כל מה שאמר ראב"ע 'יכולני לפטור' בוזנתו הייתה לפטרם רק מדין תפילה (ולא מכל דינים שבתורה).

טז. פעם הזכירו בפני הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל חולה שיש לו מחסור בדם, והרי הוא נצרך לקבל דם שאחרים תרמו עבורו, בכדי שיוכל להמשיך את חייו, ענה רבי יחזקאל שעל דבר זה הוא מכוון ב'ברכת המזון' בבקשה 'ונא אל תצריכנו ה' אלוהינו לא לידי מתנת בשר ודם', שלא אצטרך לקבל 'דם' מאחרים. שאלוהו התלמידים, וכי זה פירושן של דברים, ענה רבי יחזקאל, הרשות נתונה לכל אדם להעמיס כל משאלות לבו בתוך נוסח התפילה. יז. הרה"ק רבי אליעזר מביקסאהד זי"ע (שם אליעזר ח"א, אבות פרק ג') רמז על זה בדברי התנא עקביא בן מהללאל (אבות ג א) 'הסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה', שכוונת התנא לומר שיסתכל האדם בשלשה היינו בפרשה השלישית שבחומש דברים, שבה כתוב פרשת היראה - 'ועתה ישראל מה ה' אלוהיך שואל מעמך כי אם ליראה', ועל ידי זה 'אי אתה בא לידי עבירה'

באר הפרשה - עקב

ובכלל יראת שמים היא כמו שפירש החסיד יעב"ץ בלשון המשנה (אבות ד ב) 'בן עזאי אומר הוי בורח מן העבירה', מדוע נקט לשון 'בורח' ולא 'התרחק מן העבירה' וכיו"ב, ומבאר וז"ל, כי מדורת אש ועצים הרבה צריך להתרחק ממנה הרחק כמטחוי קשת, ולכן אמר המלט על נפשך מהרה חושה אל תעמוד פן תספה, עכ"ל. וכלומר, שאדם צריך לפחד ולהתיירא שלא יחטא, כי תמיד עומד עליו היצר להחטיאו, והרי זה כמדורת אש ההולכת ומתפשטת שסכנתה מצויה וגדולה ואין עצה אלא לברוח ממנה, כך גם מצוי ביותר להיכשל בחטא, ואם לא ישים אל ליבו ולא יחיה בפחד וביראה הרי הוא עומד ממש 'בתוך האש'.

כן נכלל ב'יראה' הזהירות מ'חבר רע', עובדא נוראה סיפר הרה"ח ר' יוסף קנאבליך ז"ל (מתל אביב), שהוא עצמו היה עד לה, שפעם נכנס אחד מהחסידים ותינה את צערו לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע על בנו יקירו שהיה מכבר מתמיד גדול ומדקדק על קלה כבחמורה, ובעת האחרונה חל שינוי אצלו והתקרר מיראת שמים שלו, ואף הפסיק להבין את לימודיו, וירד מטה מטה, ענהו הרה"ק בדוק נא מי ומי הם חבריו של בנך, הלך האב ובירר אודות החברים ולא מצא בהם שום דופי, ואף ראש הישיבה של הבן אמר כן, חזר האב אל הרה"ק עם תשובת ראש הישיבה, אך הרה"ק לא הירפה והורה לו לבדוק שוב בבדיקה אחר בדיקה, ואכן לבסוף גילה האב שיש לבנו 'חבר רע' שנראה בחיצוניותו כבן טובים אך בפנימיותו הוא רקוב לגמרי, חזר האב אל הרה"ק ובישר לו את אשר העלה בידו, ואכן הפרידו בין החברים ועלה הבן על דרך המלך, וחזר לעסוק בתורה ובהתמדה מתוך יראת שמים כדאשתקד, נענה הרה"ק ואמר, הנה ב' פעמים כופלים בתפילת שחרית את הבקשה שנצל מחבר רע, הן ב'יהי רצון וכו' והרחיקני... מאדם רע ומחבר רע' והן ב'יהי רצון שלאחר מכן 'שתצילני... מאדם רע מחבר רע', ומדוע כופלים להתפלל על זה מיד בקומו בבוקר ד' פעמים אלא כי אכן, על 'חבר טוב' צריכים להתחנן רבות באין הפוגה.

איתא בשלה"ק זי"ע (של"ה יומא, דרך חיים נז), ש'חבר' נקרא בשינוי אותיות ג"כ, וזהו סדרו אם הוא בחר, כלומר אדם 'נבחר' וטוב, אזי חבר, היה חבר עמו, אך באם הוא חרב והוא הולך בדרכי עקלקלות אזי ברח ממנו בכל כוחך.

מעשה בבחור שלמד בישיבתו של הרה"ק בעל ה'קדושת ציון' מבאבוב זי"ע שהחל להתרועע עם חברים מפוקפקים ומצבו הרוחני החל מתדרדר מטה מטה... קראו הרבי ושאל אותו... האם ידעת מה פירוש תיבת ותמגר (שבברכת 'ולמשינים'), לא ידע הבחור פירוש המילות, אמר לו הרבי, אף אני לא ידעתי פירושה של תיבה, אבל זאת אדע - כי איננו 'מריח' טוב, כי התבוננתי על שכני וידידיו וראיתי שכולם מינים רעים הם - לפניו תעקר ותשבר ולאחריו ותכלם ותשפילים, ה"י מכל אלו... ובזאת רמז לבחור שימהר לעקור ולשבר את 'קשריו' עם כל אלו הידידים.

והעיקר לעשות לעצמו סביב סביב גדר וסייג למען לא יתקרב בקרבת העבירה ח"ו, ובכלל זה הזהירות וההרחקה בתכלית הריחוק מכל מיני 'כלים' - כלי משחית לנשמה הטהורה. המשגיח הישיש דישיבת 'קול תורה' הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל היה שב בכל יום מתפילת שחרית שבהיכל הישיבה לביתו בלווית אחד מחשובי תלמידיו, באחד הימים עברו השניים בלכתם בסמוך לאחד מפחי האשפה הגדולים הפזורים לרוב ברחובות קריה (צפרדע בלע"ז...) אשר כדרכו של עולם היו בו גם כמה וכמה חתולים הנוברים באשפה ומייללים.

לפתע עצר המשגיח מדרך הילוכו, וכה אמר לתלמידו, החתולים הללו מדברים אלינו, האם מבין אתה את שיחם ושיגם... התלמיד השתומם עד מאד ולא ירד לעומק דעת רבו, ומששב וחזר המשגיח על שאלתו ביקש התלמיד הסבר למה ירמזון מיליו ומה פשר דברי הרב.

נענה המשגיח וא"ל, החתולים הללו פונים אלינו ואומרים, מה לכם בני האדם כי תתגאו ותשתררו עלינו, הרי אנו 'עשירים' לעומתכם, ומצבינו טוב הרבה יותר ממצבכם. ראו נא בני האדם, הלא בכדי שתוכלו לסעוד את ליבכם בסעודה טובה עליכם לטרוח כמה וכמה טרחות, וקושי רב וגדול כרוך בדבר, ראשית דבר, עליכם לעמול ביגיע כפיכם בכדי שיהא לכם ממון לקנות בהם מוצרי המזון (עסן פראדוקטן), ולפעמים, אף אם יש כבר בידכם ממון וכבר פניתם ל'חנות' בדיוק אז מגלה לכם המוכר שאת אשר חפץ לבכם כבר נגמר ואיננו, וגם כשבשעה טובה ומוצלחת הגיעו המוצרים לביתכם, עדיין אין בידכם לאכלם תיכף ומיד, כי עליכם להתייגע בהכנתם בבישול ואפיה. ולפעמים אחרי כל ההכנה מקדיח התבשיל, ושוב אין מה לאכול, ואף גם כאשר סוף דבר נמצא האוכל טוב וערב ומוכן לסעודה לעיתים יבואו לפתע אורחים שלא ידעתם על בואם ושוב אין לכם די סיפוקכם. ואחרי ככלות הכל גם כאשר הכנת האוכל הצליחה וגם יש די אוכל לסועדים, עוד יש לכם זמן המתנה לעת עריכת השולחן בכלי אכילה בצלחות כפיות מזלגות וסכינים.

ובבלל היראה - שיתגבר על הנסיונות המשחרים לפתחו יומם ולילה¹¹, וישמע לדברי האלשיך¹² (ת"מ בפרשתן) לבאר את הכתוב בפרשתן (י יד) 'הן לה' אלוקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה', ולכאורה נראה שהפסוק נכתב שלא על הסדר, כי אם מונה מלמעלה למטה היה לו לכתוב, שמי השמים, ואח"כ הארץ, ואם מונה מלמטה למעלה היה לו לומר, הארץ, השמים, ורק לאחר מכן ושמי השמים.

ומבאר האלשיך הק', שהכתוב מונה והולך מהקטן אל הגדול, תחילה פתח 'בשמים', ומשם עלה 'לשמי

השמים' הגבוהים יותר מ'שמים', כי שם בשמי ערבות יושב מלך מלכי המלכים על כיסא רם ונישא, ומשם מטפס ועולה אל הגבוה מכולם, והוא 'הארץ', כי שם משכן היצר וחילולתו המונעים מעם בני ישראל לעבוד את ה', ואף על פי כן מתייגעים הם בכל כוחם לשבר את יצרם הרע¹³ ולהנצל מנסיונותיו, עבודה זאת היא הגבוהה והחשובה ביותר אצל האדון ה', ודייקא ע"י ההתגברות על אלו הנסיונות יגביה עוף למעלה למעלה.

יסוד גדול בדרכי היראה מצינו בדברי האור החיים הק' את הדרך נלך בה כדי שאכן תהיה היראה

בשונה ממכם - מתאר המשגיח את המשך נאום החתולים - אנו אין בנו לא הן ולא כיוצא בהן, כי אין לנו כל דאגות וטירדות כגון דא, מזונותינו מצויים לנו תדיר כאן בפחי האשפה די בכל אתר ואתר, אין ימים שהחנויות סגורות ואין חשש מהגעת אורחים בלתי צפויים, כי לכולם יש בשפע גדול ללא עיכובים ומניעות ללא המתנה והגבלות, ותיכף ומיד ממש בראותינו את האוכל בעודו בכפינו נבלענו להנאתנו הצרופה ללא כל גינונים ונימוסי יתר. אמרו מעתה, בני האדם, האם לא עדיפים אנו ממכם עשרת מונים...

המשיך המשגיח ואמר לתלמידו המשתאה, לכאורה הלא אכן צודקים הם החתולים, לא חסר להם כלום, ואין להם שום הגבלות ושום גדרים וסייגים, אלא מאי, סוף סוף כל הנאתם היא מהסחי והמיאוס, שאנו ברי הדעת איננו יכולים לעמוד ולהתקיים בפני ריחם אפי' שעה אחת, ואם אך יכה באפינו אחוז אחד מחמישים מצחן ריח ארוחתם אנו עושים את דרכינו מהרה לעברו השני של הרחוב...

וביאר המשגיח את כוונתו, כי רבים המה פורקי העול - הן המומרים לכל התורה כולה, הן המומרים לדבר אחד מן התורה, המביטים בלגלוג ובבוז על 'מקבלי העול' המדקדקים על קלה כבחמורה ואינם זזים כמלא נימא משמירת התורה והמצוות עם כל הגדרים והסייגים שתיקנו חכמי הדורות. ואומרים להם ראו כמה מאושרים אנו כאשר יש לנו את הכל ללא כל עיכוב (-נגיש וזמין, ביד ומיד), כמה קלים הם חיינו ללא כל הגבלות (ומחסומים), הכל מותרים לנו הכל שרויים לנו, ואילו לכם הכל כבד (ומסורבל) אסור ומוגבל. ועוד לכם עשיית משמרת למשמרת בכל דבר וענין. אף אנו נשיב אמרינו להם, אכן, כביכול נהנים ומאושרים אתם, אך הנאתכם היא ממדמנת הסחי והמאוס בתוככי רפש זוהמת יצרא דהחמורות, כחתולי חוצות המלקקים להנאתם את כל אשר הנפש היפה סולדת ומרחקת. ואילו אנו בשמירתנו בעוז וחדוה על גבולות וגדרים, אנו מזככים ומטהרים את שיעור קומת האדם שלנו, כאשר ברור לכל בר דעת מיהו המאושר האמיתי...

יח. אל יאמר אדם - 'אטו יראה מילתא זוטרתי' - דרך היראה 'דרך רחוקה' היא לדידן, כי כן מדויק בלשון הפסוק 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך שואל מעמך', 'ממך' לא נאמר אלא 'מעמך', לומר לך, שבכל יהודי חבויה וטמונה 'יראת שמים', ואין הקב"ה דורש ומבקש מהאדם כי אם את היראת שמים אשר נמצאת זה מכבר בקרבנו - כי קרוב אליך הדבר מאד, אין לו אלא להוציאו מן הכוח אל הפועל (עיי' 'תוספת ברכה' לבעל 'ערוך השולחן' פר' עקב, ועוד).

יט. אימרה יאי איתא מבעלי המוסר (עלי שור ח"ב, עמו רנה), מדוע אמר יהודה בן תימא (אבות ה כ) שעל האדם להיות 'קל כנשר', והרי כמה וכמה בעלי חיים 'קלים' לאין ערוך לכבודותו של הנשר, ומדוע דימה את ענין הקלילות לנשר. אלא ביאורו, כי אכן, אין קלילותו של נשר בעצם מהותו ומשקל גופו, אדרבה כבד הוא מכל העופות, אלא זהו קלילותו - כנפיים גדולות יש לו משני צידיו שבהם מגביה את עצמו עם כל 'כבודותו' ומגביה עוף למעלה למעלה... וזוהי הוראת 'רבי יהודה בן תימא', אכן, ידעתי גם ידעתי, כי מטבעו נוטה האדם להיות כבד כאותו העפר שממנה נוצר, מ"מ היה 'קל' להתרומם מעל כבודותך להגביה ולעוף למעלה... בעבודתך את בוראך.

כ. כי בשמי שמים ההנהגה היא כביכול כמו בבנק הנהוג בעולם הזה, שאפשר 'להפקיד' את כל ההנאות שנמנע האדם מהם, וממה שהתקדש במותר לו, ובשכר זה אפשר 'למשוך' ממנו רפואות וישועות, וכל מיני ההשפעות הטובות בבני חיי אריכי ומזוני רוויחי.

באר הפרשה - עקב

עזרתו ית"ש לא יגיע א' מאלף ליראה את ה'. הוין ממתי מעט אשר אינם צריכים סעד לתומכם כהאבות ומשה רבינו ע"ה וכיוצא. אבל זולתם - ראה כמה תפילות התפלל דוד המלך ע"ה ב'תמניא אפי' על כך, אך מה שאינו בידי שמים - היא הבחירה שבלב, שישתוקק אדם וירצה להיות עובד ה' ויתפלל על כך כ"א, אותה השתוקקות לבד אינה בידי שמים והיא מבחירת האדם, על כן אמר 'מי יתן זהיה לבכם זה ליראה אותי' ולא אמר 'מי יתן ויראו אותי' - שהרי אף ה'יראה

'מילתא זותרתא בדינו', ע"י שידע האדם שכל העולמות העליונים תלויים ועומדים במעשי האדם - הנמצא כאן בעולם השפל הזה, וכאשר יתבונן האדם כי בכל מעשה טוב ואפילו בדבר קטן, וכן כל שבירת היצר - מעשיו נוגעים לכל העולמות העליונים יקטן בעיניו כל המפעל ואכן תהא היראה 'מילתא זותרתא'.

בתב ה'חתם סופר' זי"ע (ר"ה ואמרת) וז"ל. הנה לכאורה נ"ל, בזודאי יראת שמים היא בידי שמים - ולולי

הרה"ק רבי שלומק'ע מזוועהיל זי"ע אומר שכל הברכות וההבטחות הגדולות הכתובים בפרשתן באים לאדם אך ורק אם שומר על העקב - שהוא ראשי תיבות ק'דש ע'צמך ב'מותר, כי כך יזכה האדם לירש טובה וברכה. בענין הקדושה, פעם הוצרך הרה"ק מבעלזא לעבור ניתוח (אפערציי"ע) בעיניו הטהורות, ובעלותו על שולחן המנתחים, אמר לו הרופא שעליו לשכב על גבו בכדי שיוכל לנתח את עיניו בלי שיזוז אף המעט ואף יוכל לראות נכוחה את המתרחש בעיניו הק', אך הרה"ק סירב בכל תוקף לשכב 'פרקדן', ואף משאמר לו הרופא המומחה שעל ידי שהוא מבצע את הניתוח בעוד הרה"ק יושב יכולה סכנה גדולה להישקף מכך ואין הוא נוטל את האחריות החמורה על הדבר, לא הסכים הרה"ק בשום אופן לשכב על גבו...

חלק מחלקי היראה היא שמירת האדם את עצמו בקדושה והטהרה, וכן רמוז הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זי"ע בקרא בריש פרשתו 'והיה עקב תשמעון', ואמר שעק"ב הוא ראשי תיבות, א'ות ב'רית ק'ודש, וידוע ביאורו של הרה"ק מקאברין זי"ע מדוע רמזו באות ע' תחת האות א', כי מידה זו אינו בנמצא רק במי שמוסר את ה'עייני' ל'אלופו' של עולם, כי הפתח הוא בשמירת עיניים, והיינו ש'עין רואה ולב חומד וכלי מעשה גומרים', כשישמור על עיניו ממילא יישמר כל האדם בקדושה (אמרות משה פר' עקב).

וכבר אמרו צדיקים ש'יראה' עולים כאותיות 'ראיה'. וכך פירש הרה"ק ה'שרף' מסטרעליסק זי"ע (אמרי קדוש השלם ערך 'קדושה') את בקשת דוד המלך (תהילים קיט לז) 'העבר עיני מראות שוא', עפ"י המובא בתשובות הגאונים (שערי תשובה סי' קסח, הובא ברמב"ן ובר"ן קידושין לא:): שרב יוסף ורב ששת היו תלמידי רב, ואחר פטירתו קבלו על עצמם את הנהגתו הקדושה שלא להביט מחוץ לד' אמות, וכאשר לא יכלו לעמוד בזה סימאו את עינם לעצמם, וי"א שהתפללו שמן השמים ינטל מאור עיניהם. וזוהי היתה גם תפילת דוד המלך, שאם לא אוכל להינצל מראות שווא אם כן העבר עיני - שעדיף לי להיות סומא שאינו רואה כלל מאשר לעבור על רצונך ית' ולראות דבר איסור.

אין לתאר את גודל הנחת רוח והשמחה שיש במרומים מאותו השומר את עיניו, וכמו שביאר הרה"ק רבי מרדכי חיים סלאנים זי"ע במה דאיתא (תענית כו:): 'לא היו ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים, שבהן בנות ירושלים יוצאות וכו' ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וכו', כי אין יום טוב ושמחה גדולה יותר מהזמן בו בחור (או אברך...) נוהג בקדושה ומשפיל את עיניו עד שצריכים לומר לו שא נא עיניך...

כא. העיד הגאון החסיד רבי אלימלך אשכנזי זצ"ל ממה שענינו ראו ולא זר, בשעה שאמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע את ברכות השחר (באחד מימי החול), כאשר הגיע לבקשה 'ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון...' היה מחלה את פני קונו כבן המתחנך בפני אביו... בבכיות ובקשות, מתוך יראתו העצומה, יראה שמים ויראת חטא. וכתב המהרש"א (ח"א ברכות י.) וז"ל, וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה הרי זה בכלל 'הרוצה לטהר', עכ"ל.

וכבר איתא מצדיקים (הרה"ק מקאצק זי"ע, אהל תורה עקב), כי בכל ענייני עולם אם תתפלל ותבקש מהקב"ה להשיגם - תלוי הדבר בידי שמים אם לשמוע תפילתך, אבל התפילה על יראת שמים אינו בידי שמים, וכביכול מחויב הקב"ה לשמוע בקול תפילתו.

כה אמר הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל על דברי חז"ל (ב"מ ט.) כי אחר החורבן ננעלו שערי תפילה, אעפ"כ בדוק ומנוסה שישנה תפילה אחת שנענית בכל עת ובכל מצב, והיא תפילה לסייעתא דשמיא ברוחנית (מכתב מאליהו ח"ד עמו 77).

לד (י) 'יראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו, פירוש שהקדושים וכל מי שברצונו להתקרב לעבודת ה' ישימו כל מאווייהם אך ורק לקנות ולהשיג 'יראת שמים', כי אין מחסור ליראיו - מי שקנה 'יראת שמים' לא יחסר לו כלום הן ברוחניות ואף גם בגשמויות¹⁰.

יגורתי מפני האף - לעולם לא יפול לעצבות

בפרשתן (ט יט), 'כי יגורתי מפני האף והחמה, ולכאורה צ"ב, מדוע לא אמר 'כי יגורתי מהחטא', ומבאר הרה"ק מקאברין זי"ע (הוכח בתורת אבות עקב) כי על החטא עצמו עדיין ביד האדם לחזור בתשובה - והקב"ה, האב הרחמן, יכפר לו על עונו, והכל יבוא על מקומו בשלום, וממה גבר פחדו של משה רבינו - 'מפני האף', שמא יוריד האיש את אפו לארץ (ער וועט אראפ לאוען די נאז) ויפול בקרבו לומר לא אלי הדברים אמורים, כי אין ביכולתי לעבוד את ה', ובוזה סותם את הגולל עליו ועל עבודת ה' שלו. וידע שכל יחיד באשר הוא חשוב אצל הבורא, וחלילה מלחשוב שאינו שווה מאומה, ובוזה תתחזק רוחו ונפשו לעבדו בלבב שלם.

עצמה' איננה בידם, אלא מי יתן והיה ללבבם זה ליראה - שיהיה חמדה בלבבם ליראה¹¹.

ליראה את ה' אלוקיך - היראה כלי לשפע ברכת שמים
בפרשתן (י יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלוקיך דורש מעמך, כי אם ליראה את ה' אלוקיך¹² ביאר הרה"ק רבי ברוך ממעז'בו' זי"ע (מאמרי קודש למהר"ש מבעלזא זי"ע עקב, בשם הר"ב), כי הנה מצאנו בהלכות שומרים (עי' ב"מ צד:) שיש ד' שומרים ואלו הן, שומר חנם והשואל נושא שכר והשוכר, החמור מכולם הוא 'שואל' - שנתחייב בשמירה מעולה ביותר, הואיל וכל הנאה שלו (שאינו משלם כלום בעד החפץ ורשאי להשתמש בו), לכך מחוייב אפילו באונסים, כיו"ב ועתה ישראל מה ה' אלוקיך 'שואל' מעמך - על ידי יראת שמים נחשב הבורא 'שואל' כביכול גבי האדם, ומתחייב לשמור אותו מכל רע אפילו מאונסים.

וכך נמי אמר אאדמו"ר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע משם הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע על הפסוק (תהלים

ומפורשים הדברים בספר חסידים (קלא): אם שואל אדם דבר שהיא שבח לבוראו כגון על למוד תורה או דבר אחר מחפצי שמים ושופך את נפשו עליו הקב"ה שומע תפלתו אף על פי שאין בידו מעשים טובים.

כב. כה אמר הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל, כי שלמה המלך חיבר קהלת, משלי ושיר השירים, והנה ב'משלי' פתח לאמר 'משלי שלמה בן דוד', וכן בקהלת פתח 'דברי קהלת בן דוד', ואילו ב'שיר השירים' אמר רק שיר השירים אשר לשלמה ומדוע לא נזכר בה 'בן דוד', אלא ביאורו, כי חכמה (משלי) ומוסר (קהלת) ניתן לקנות גם בירושת אביו ע"כ התייחס ע"ש אביו - בן דוד... אבל שיר השירים המלא ב'דביקות' בה' (יראת שמים בפועל ממש) ובאהבת ה' זה אינו נקנה בירושה אלא ביגיעת עצמו...

כג. כבר אמר אחד הצדיקים, שכמו שיש סגולה לפרנסה הידועה בשער בת רבים של הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע לקרוא ביום שלישי פרשת בשלח את 'פרשת המן' הכתובה באותה פרשה, כמו כן סגולה גדולה לקרוא את 'פרשת היראה' ביום שלישי פרשת עקב, בכדי לזכות להגיע לידי יראת שמים.

עוד בענין היראה, מרגלא בפומיה דהרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע לפרש נוסח ברכת 'מעין שבע' שאומרים בליל שב"ק 'לפניו נעבוד ביראה ובפחד - ס'כאפט א פחד ווי אזוי זעהט אויס אונזערע יראה', פירוש, שאוחז בנו פחד גדול איך נראית היראת שמים שלנו מהבורא יתב"ש.

כו. גם יאריכו ימיו בזכות היראה, איתא במדרש (קה"ר ג) על הפסוק (משלי י כז) 'יראת ה' תוסיף ימים', שרבי שמעון בן חלפתא היסב פעם בסעודת ברית, משיצא ראה את מלאך המוות שוחק, שאלו רבי שמעון מה אתה שוחק, ענהו השטן הנה בסעודה הכריז אבי הבן שאת שארית היין מהסעודה הוא משמר לשמחת נישואיו של הרך הנימול, ואני יודע שזמנו של התינוק נקצב למות בפחות משלושים יום, ולכן אני שוחק. שאלו רבי שמעון בן חלפתא ומנין לך זאת, ענהו השטן שבידו נמצא הפנקס שבו נכתב קצבת חיי הברואים וכך כתוב שם, אמר לו רבי שמעון, אם כן הגידה נא לי כמה הם ימי שנות חיי, אמר לו מלאך המוות 'עלך ועל דכוותך איני יודע, כי יראת ה' תוסיף ימים', בהתגברות אחת, בשמירת עיניים אחת, נוסף לך עוד שנים והיאך אידע זמן מיתתך, והדברים נוראים עד כמה יכול אדם להשיג על ידי יראת שמים, ואף ימי חייו עלי אדמות שנקצבו ב'פנקס' יאריכו ויתרבו, וכך אמרו חכמינו 'אמר הקב"ה עלי לשלם על עין שעצמה' (במדב"ר יד ו).

באר הפרשה - עקב

על מחרת היום כלל וכלל, אלא בכל יום ויום יקבל על עצמו מחדש להאי יומא יי.

חיל ורעדה יאחזון - שבת מברכין אלול

בשבת זו מברכין מקהלות בני ישראל את חודש אלול הבעל"ט^י, הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע אמר על דברי הפסוק שאמר לבן הארמי ליעקב אבינו (בראשית לא כט) 'יש לאל ידי לעשות עמכם רע, ואלוקי אביכם אמש אמר אלי לאמר, השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע', כי הנה ארמי אובר אבי הוא 'המקטרג' הרוצה לאבד ולהזיק לעם בני ישראל, וזה אשר אמר הכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע בכוחי להרע לכם על ידי קטרוגים נוראים, אך מה אעשה ואלוקי אביכם אמ"ש - ר"ת ש'בת מ'ברכין א'לול, אמר אלי היות ובני בה מתעוררים לתשובה ולתיקון דרכיהם בשבת זו -

זכבר כתב הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' (בפרשתן אות ה) ששמע מהבעש"ט הק' 'שרוב ענוותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת השי"ת, שמצד שפלותו אינו מאמין שהאדם גורם ע"י תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות וגם כל המלאכים ניוזנין ע"י תורתו ותפילתו, שאילו היה מאמין זה כמה היה עובר את ה' בשמחה וביראה מרוב כול והיה נוהר בכל אות ותנועה ומילה לאומרה בדקא יאות', עבל"ק.

עצה טובה נתן לנו הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ואתחנן, ד"ה ואתם הרבקים) ומרמז אותה בפסוק (פר' ואתחנן ד ד) 'ואתם הרבקים בה' אלוקיכם חיים בולכם', והאיך יעלה ביד כל איש פשוט להתקרב אל בוראו - שיחשוב בכל עת היום, רק ביום זה עלי להיות דבוק בה', ותו לא מידי. ולא יחשוב

כז. הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז זי"ע ביאר בפסוק ועתה ישראל - הקב"ה אומר לאיש הישראלי מה שהיה היה, רק זאת אומר לך מעתה תהיה ישראל (בוצינא דנהורא החדש, עקב). כי אין ייאוש בעולם כלל, ובכל עת ניתן לאדם הזדמנות לשוב אל ה' בלב שלם, וכך ביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (פרי צדיק, ראשי חדשים, אדר ה) את מאמר חז"ל (יומא נד.) בשעה שנכנסו אויבים להיכל (להחריב את ביהמ"ק) ראו את הכרובים מעורים זה בזה, וידועה קושיית הראשונים (הריי מיגאש וריטב"א ב"ב צט. ושאר) שהרי איתא בגמ' (ב"ב צט.) שרק בשעה שעושים ישראל רצונו של מקום אזי פני הכרובים איש כלפי אחיו, אך כשאננם עושים רצונו של מקום פניהם אל הבית, ואם כן כיצד היו הכרובים מעורים זה בזה בשעת החורבן, וביאר בקדשו, שאכן משראו בני ישראל שכלו כל הקיצין והאויבים כבר נכנסו להיכל הרהרו מיד בתשובה, והאף אומנם שכבר לא היה בידם לבטל את הגזירה, מ"מ מיד נחשבו כ'עושין רצונו של מקום' ונהפכו הכרובים להיות פניהם איש אל אחיו, ובאופן זה מצאום האויבים.

כח. ידועים דבריו של הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (במכתב לבנו, הובא בבית אהרן קמ"ט:), שהיות ואין מברכים את חודש תשרי בשבת שלפני תחילת החודש, על כן יש לכוון בברכת החודש של חודש אלול גם על חודש תשרי. ולפי זה חיל ורעדה יאחזון בכל לב, ביודעם כי הנה עתה מברכין כבר גם על ראש חודש תשרי - ראש השנה שהוא המשפיע לכל השנה הבאה, ונמצא שבברכת חודש זו נכלל כל שנת תשע"ט וכל אשר יתרחש בה. ומספרים על אדמור"י בית בעלזא שהיו תדיר משבחים את מנהג בני אונגרין שהיו מנגנים את הניגון של הימים נוראים בעת ברכת חודש אלול, והיו מזמרין ברטט את ה'ראש חודש אלול יהיה ביום ה... ולמחרתו ביום ה... הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה', להזכיר לעם שהנה ימים המבורכים באים.

ואולי אפשר להסביר את השבח שיש בזה, על פי מה שעיינינו הרואות שאף אם האדם עוצר את רכבו באופן הרגיל אמצע נסיעתו, מ"מ הגלגלים ממשיכים עדיין להסתובב וליסע, אך באם עוצר את רכבו בבלימה חזקה, נעצר כל הרכב לגמרי ואינו ממשיך ליסע כלל. וכמו כן בעת שמגיע חודש אלול אם האדם נעצר רק מעט עדיין הוא ממשיך בהרגליו הקודמים, משא"כ בעת שנוסח הימים הנוראים מהדהד כבר באזניו, וחיל ורעדה יאחזון, בזה נעצר האדם לגמרי, ואינו ממשיך בכל מעשיו שעשה עד השתא.

מתאמרי משמיה דהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שהסביר לאחד ממקורביו, מדוע מאחר ט"ו אב מתמלא כל כולו ברעד עד שצריך לכסותו בשמיכות עבות יותר מאשר בכל השנה, באמרו, הנה בילדותי אמרה לי אחותי שמשבת מברכין אלול אפילו הדגים שבים זוחלים ורועדים מאימת בא יום הדין, וחשבתי לעצמי אם הדגים שאינם 'מבינים' בענייני הדין והמשפט רועדים מפחד, אנחנו שיודעים שכבר מכינים את הכסאות בבית דין של מעלה על אחת כמה וכמה שנתמלא פחד וחלחלה.

באר הפרשה - עקב

מניין, ק"ו לפניו מברך לאחריה לא כ"ש, והיינו שלאחריה פשוט יותר חיובו לברך מאשר לפניו, והדבר אומר 'דרשני'. אלא ידוע ההסבר משם הגר"א ז"ע, כי בכל מקום פשוט יותר לברך בעת הנאת האדם, אלא שיש הבדל וההפרש בין הנאת אדם מעסקו בתורה להנאתו הגשמיות מאכילה וכיו"ב, שבהנאות עוה"ז עיקר ההנאה כשהוא רעב ומשתוקק לאכול כדי להשקיט רעבונו, בזה פשוט יותר לברך קודם האכילה. משא"כ בדברי תורה שאין האדם מרגיש את ההנאה עד אחר עיסוקו בתורה שהרי 'כל ההתחלות קשות' ל או תימלא נפשו שמחה והנאה רבה, לכך פשיטא יותר לברך לאחריה - בעת שכבר נהנה. ומכאן, שאף אם אינו מרגיש חיות בעסק התורה, לא יתיימשך אלא יתגבר להמשיך בתלמודו^ל, ומכאן ואילך יערב לכם ל^ב.

בשמעם כי הנה מתקרבים ובאים ימי הרחמים והסליחות - וימי הדין^כ, אי לכך מעתה השמר לך מדבר עם יעקב מטוב ועד רע, ויותר אין בכוחי להזיק לעם בני"י (הרה"ק ה'מקור ברוך' ז"ע היה אומר זאת משם המהר"ד).

ברכת התורה - שמחה והנאה הבאה לאדם מתוך עסק התורה בפרשתן (ה י), 'ואכלת ושבעת וברכת'. איתא בגמרא (ברכות לה.) 'ברכת המזון לאחריה מניין, ת"ל ואכלת ושבעת וברכת, לפניו (היינו קודם האכילה) מניין, מקל וחומר, אם כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש, והנה, בדבריהם אלו נראה שיותר פשיטא לחייב את האדם לברך בעת רעבונו מבעת שביעתו, לא כן מצינו בברכת התורה, שם אמרו מניין לברכת התורה לפניו ת"ל (להלן לב ג) 'כי שם ה' אקרא', לאחריה

כט. ידועים דברי הגה"ק רבי ישראל סלנטער זצ"ל (אור ישראל אגרת יד) מלפנים כאשר ידעתי - כל איש אחזו פלצות, מקול הקורא קדוש אלול. וכן מסופר על החפץ חיים ז"ע (תולדות החפץ חיים עמוד קח) 'סח לנו רב גדול אחד פעם נודמן לו להתפלל עם רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל בבית הכנסת בשבת מברכים ר"ח אלול וכשהתחיל החזן לומר המילים 'ר"ח אלול יהיה ביום ה' הזדעזע רבינו ונרתע כל גופו, ופרץ בבכי גדול עד שאימה וחרדה נפל על כל קהל המתפללים'. וכן שמעתי מפי אחד מגדולי הדור, שהיה נוכח בהלוויתו של הגה"צ רבי דוד בהר"ן זצ"ל במוצאי שבת סליחות, והספידו הגה"צ רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, ובתוך הספדו אמר שבימים מקדם כה רעדו ופחדו בימים הללו עד שבעת שהיה החזן מכריז בשבת מברכין אלול 'ראש חודש אלול יהיה...' הגיעו בעזרת נשים עד כדי עילפון, והיו צועקים 'מים' 'מים'.

ל. אמרו המושלים להמשיל מדרכו של עולם, פעם קנה הקונה מנעלים חדשים ושילם עליהם במיטב כספו, בעודו נהנה להלך במנעליו החדשים הם החלו ללחוץ על רגליו עד כדי זוב דם בכמה מקומות בכף רגלו, מיד אץ הקונה אל ה'מוכר' וגער בו, איזה מנעלים נתת לי, וכי לזה כיליתי את כספי - שיזובו רגלי דם ויהיו נפוחים וכואבים בכל אבר ואצבע שברגלי... אמר לו המוכר, תנוח דעתך קונה יקר, אין ברירה אחרת - כך הוא דרכו של מנעל חדש, המתן בסבלנות כשבועיים ימים ותראה שכל הלחץ שהמנעל לוחץ פסק ותהנה עד מאד ממנעליך החדשים והטובים... וכן עשה האיש, חלץ מנעליו הניחם בארון שבביתו, לאחר שבועיים שב ללבשם, ואוי... שוב הם לוחצים את רגליו במידה מרובה. כאן כבר פקעה סבלנותו וברוב כעס נכנס לבית המוכר ושפך על ראשו קיתונות של זעם וחמה, למה רימיתני זה פעמיים, כבר עברו שבועיים ושום דבר לא זו ולא נפתחו הכואבים, חקר המוכר למעשיו של הקונה ה'חכם', ומשהבין את הנהגתו עם המנעלים פתח את פיו ב'מענה רך ישיב חימה', לא מחכמה שאלת על כך, כי לא הייתה כוונתי שתניח המנעלים בארון ומאליהם יפסיקו להכאיב וללחוץ אותך אחר שבועיים, אם כה תעשה' - שתמשיך לנעול אותם לרגליך על אף היותם כואבים ומכאיבים אז כעבור שבועיים ימים יקבלו המנעלים צורת רגליך והכל יבוא על מקומו בשלום... כיו"ב לענין עסק התורה, הגם שרק כל התחלות קשות, מ"מ על האדם להתחיל ללמוד, וא"א לו להניח את הגמרא בארון הספרים ולאחר שבועיים ימים להוציא משם את הגמרא ולהתאונן שלא זו מאומה ועדיין קשה עליו לעסוק בתורה, רק אם יעסוק בתורה ויקיים כל התחלות... אז לאחר זמן ינוח לו וירגיש טעם מתיקות התורה בעזהשי"ת.

לא. והזמן גרמא להתחזק בלימוד התורה, כפי שהיה הרה"ק רבי מענדל מרימינוב ז"ע מורה ומצווה שכל מי שעבר עליו מט"ו באב ואילך אפילו יום אחד מבלי לימוד דף גמרא באותו יום לא יוכל לשמש כ'בעל תפילה' בימים הנוראים, והורה כן כפי שציווה עליו רבו הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק ז"ע כשהוא עצמו נמנע מללמוד מפני מעשה שהיה.

באר הפרשה - עקב

ברחם אב על בנים כן ירחם ה' עלינו, ויסיר ונוכה לכתובה וחתימה טובה בספרן של צדיקים מעלינו כל מיני חולי זה הדאגה, ונוכה גמורים, ברב טוב ברו"ג מתוך בריות גופא ונהורא ולבטוח בו, מתוך יראה - יראת ה' היא אוצרו, מעליא.

ואף אנן נעני ונאמר, שהרי ידוע מה שכתב החתם סופר (דרשות, חלק ב עמוד שנו ד"ה אך) על הא דאיתא שבעל תפילה צריך להכין עצמו ג' ימים קודם ר"ה, שכל זה היה אמור בזמנם, אבל בזמנינו כל יחיד ויחיד נחשב כ'בעל תפילה' (וז"ל, שלא אמרו כן אלא בדורות הראשונים, שהיו שלוחי ציבור ותוקעים הגונים ותלמידי חכמים, וכווננו לבם לאביהם שבשמים כראוי וכנכון, אך בעוה"ר באפס כל אלו ואנשי אמונה אבדו והוצגנו על גחלים ריקם, אין לנו אלא שכל אחד ואחד ישא בעד עצמו רינה ותפילה ויתבודד לעצמו ג' ימים אלו, אולי יתעשת האלקים לנו)... וממילא משנה זהירות צריך להיזהר שלא יעבור יום בלא לימוד גמרא למען נוכל לגשת אל המלך בימי הרחמים והרצון ולבקש בעד הנפש חנינה.

ודברי תורה צריכים חיזוק בפרט בימים הללו הנקראים בפי העולם 'בין הזמנים', ידוע לפרש במה שאמר רב יוסף על עצמו 'אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא' (פסחים סח:), שהנה אומות העולם נוהגים הם בכבוד בבית תיפלתם אך לאחר שיוצאים המה אל השוק ולעסקיהם אזי מתנהגים הם כחייתו ארץ... וכאילו 'פנים חדשות באו לכאן' שאין זה אותם אנשים אשר עמדו בכבוד ובדרך ארץ מקודם לכן. אולם בני ישראל אף 'בלכתם בדרך'... הרי הם כמו שהיו בהיותם בבתי המדרשות. זהו שאמר רב יוסף, אי לאו האי יומא של מתן תורה אזי כמה יוסף איכא בשוקא - שהיה כמה יוסף... האחד בהיותו בבית התיפלה, והאחד 'בשוקא', אבל עכשיו שניתנה תורה 'יוסף' אחד הוא, הוא יוסף שבביהמ"ד הוא יוסף המהלך בשוקא.

ואדרבה עתה שעת הכושר להצלחה בתורה, כידוע מפי ספרים וסופרים שיש סיעתא דשמיא ביותר למי שלומד בשעה שאין רבים הלומדים עתה. ומסופר על הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שכשהיה מתקשה בסוגיא בה עסק ולא מצא תירוץ הגון ליישב כל חמירא, היה מניח את הסוגיא ללמוד בה בער"ש אחר חצות, באומרו שבאותו זמן מתמעטים הלומדים בעיסוקיהם לקראת שב"ק, ועתה הוא שעת הכושר לזכות להבין ולהשכיל.

לב. סיפר הגה"צ רבי נטע פריינד זצ"ל מנקי הדעת שבירושלים, עובדא ששמע מבחור אחד, אשר קבל בפני הרה"ק מבעלזא, על מחשבות זרות הפוקדות את מוחו ומבלבלים את יישוב דעתו, יעצו הרה"ק שישתדל ללמוד בכל יום ב' קטעים מתורתו של המהרש"א זי"ע, ואכן כעבור ימים ספורים הרגיש אותו בחור שמוחו נקי לגמרי, ושוב לא בלבלוהו מחשבות שונות ומשונות, (וכמוכן שאי אפשר ללמוד מהרש"א בלא שילמד מקודם היטב את דברי הגמרא, ואולי גם זאת נכלל בתוך הסגולה) ובכלל מקובל שלימוד ה'מהרש"א' הוא סגולה למחשבות זרות, ולימוד 'פני יהושע' מסוגל להביא לאדם שמחה וחדוותא דליבא.

מענין לענין, הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (מנחת שלמה מס' סוכה) דייק בדברי חז"ל (סוכה נב:) 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש', ולכאורה צריך ביאור מה בצע שימשוך עמו את היצר לתוככי ביהמ"ד, הרי נמצא בזה עדיין קשור ודבוק ביצרו הרע... אלא ביאור, כי אכן, אף שהיצר נכנס לבית המדרש, מכל מקום בתוככי ביהמ"ד אינו מכונה 'מנוול' כי אם בשאר השמות שחז"ל כינוהו 'טמא ערל וכיו"ב', אבל לכינוי 'מנוול' אין דריסת רגל לביהמ"ד וינצל לכל הפחות מנסיונות אלו.

מעשה באדם שנקלע על אם הדרך ל'פקק' (טרעפיק) גדול וכבד בחום היום, בראותו כי כן יצא מחוץ לרכבו, נענה אליו פיקח אחד, מדוע תסובב בחוץ בחום היום, ענהו היוצא כי מה ארוויח בישיבתי ברכב ממילא אין בידי ליסע ולהמשיך בדרכי, אמר לו הלה, בתוך הרכב יש לכה"פ מזגן (עירקאנדישען), ומתורתך תלמדנו - היושב בתוככי ביהמ"ד אף אם נראה לו כי לו יועיל מאומה ולא יתקדם בדרכו - בתורה ומצוות, מכל מקום לכה"פ יינצל מ'האש הרותחת' שברחובה של עיר.

ובכוח התורה לשבר את היצר, הנקרא באחד משמותיו (סוכה נב.) אבן. וכדכתיב (דברים כז ח) 'וכתבת על האבנים את דברי התורה הזאת' - כלומר כי העצה לאבנים אלו היא התורה הקדושה...

מסופר שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע נכנס פעם לבית מדרשו וראה שם את ה'יושבים' משוחחים ביניהם, שאל אותם הרה"ק על מה נסובים הדיבורים, נענו ואמרו שמדברים כעת על היצר הרע ותכסיסיו, ומה הם דרכי תבוסתו, אמר להם הרה"ק מה רבתה שמחת היצר מכך, אף שהנכם מדברים כנגדו, כי בעת הזאת אינכם עוסקים בתורה, ודבר זה 'רווח' הוא אצלו כי כוח המשברו ביותר הוא התורה הקדושה, שהיא עוקרת הרים ומשברת סלעים.